11 Eylül Yasası ve Ortadoğu Politikalarına Etkisi

3 Mart 1938'de Dahran yakınlarında bir Amerikan şirketi tarafından bulunan petrol kuyuları ve ardından Suud ailesi ile Amerikan şirketi (*ARAMCO*) arasında yapılan anlaşmalar, ABD ve Suudi Arabistan müttefikliğinin temelini oluşturmuştur. 20 Şubat 1945'te Süveyş Kanalı'ndaki Quincy Zırhlısı'nda ABD Başkanı Franklin Delano Roosevelt ile Suudi Arabistan Kralı Abdülaziz bin Suud arasında gerçekleştirilen görüşme, ABD ve Suudi Arabistan arasında uzun yıllar devam edecek olan yakın ilişkilerin başlangıcı sayılmıştır. Bu tarihten itibaren ABD ve Suudi Arabistan politikalarında onlarca yıl devam edecek olan stratejik bir uyum gözlemlenmiştir. Ancak son dönemde ABD'de "11 Eylül tasarısı" olarak bilinen *Terörizmin Sponsorlarına Karşı Adalet Yasası*'nın onaylanması, ilişkilerin geleceğini tehlikeye sokmuştur.

11 Eylül saldırılarında rol alan 19 el-Kaide üyesinden 15'i Suudi vatandaşıydı. Saldırıyı gerçekleştiren teröristlerin Suudi yetkililer ve istihbarat görevlilerinden yardım almış olabileceği yönünde iddialar bulunmaktaydı. Ancak bu tasarıya kadar iddialar devletin gündemine getirilmemişti. ABD Başkanı Barack Obama, Savunma Bakanı, Genelkurmay Başkanı ve CIA Başkanı tasarıya karşı çıkmasına rağmen tasarı ABD Senatosu'nun ardından Temsilciler Meclisi'nde de onaylandı ve yasalaştı. Bu yasa ile birlikte 11 Eylül terör saldırılarında ölenlerin yakınları Suudi Arabistan aleyhine dava açma imkânına sahip oldu. Suudi Arabistan Dışişleri Bakanlığı yaptığı açıklamada, "Tasarının onaylanması, yüz yıllardır uluslararası ilişkilerde etkin bir gelenek olan 'egemenliğin dokunulmazlığının zayıflatılması' ilkesine karşı çıkan ülkeler nezdinde büyük bir endişe kaynağı yaratmıştır" ifadesini kullanarak ABD'ye olan tepksini dile getirdi.

Suudi yetkililer önceki açıklamalarında tasarının yasalaşması halinde ABD'de bulunan yatırımlarını geri çekeceklerini belirtmişlerdi. Suudi Arabistan'ın ABD'de 170 milyar doları tahvil olmak üzere toplam 750 milyar dolarlık yatırımı bulunuyor. Suudi yatırım çevreleri, alınan bu kararla birlikte ABD'deki yatırımlarının artık güvende olmadığını ifade ediyorlar. Söz konusu yasayı yatırımcı güvenine tamamen aykırı bir adım olarak tanımlayan Suudi uzmanlar, kısa süre içinde ABD'den çıkan yatırım miktarında artış görüleceğini iddia ediyorlar.

Ancak bu yasanın en önemli sonucu şüphesiz dış politikada kendini gösterecektir. Nitekim Suudilerin ABD'deki lobi grubu SAPRAC'ın başkanı Salman al-Ansari Kongre'ye sert tepki göstererek, bu yasanın ABD için vahim stratejik sonuçları olacağını belirtti.

Yasanın çıkması ile Yemen'deki Şii Husilerle mücadele eden, İran etkisindeki Suriye ve Irak'ta nüfus sahibi olmaya çalışan Suud rejiminin en önemli müttefikiyle arası açıldı. Bu tasarının kabulünden önce de ABD ve Suudi Arabistan arasındaki stratejik uyumun son yıllarda aşındığı gözlenmekteydi.

Özellikle ABD ile İran'ın nükleer müzakerelerle birlikte ilişkilerini yumuşatması, Suudi Arabistan cephesinde büyük bir endişeye neden olmuştur. Ayrıca ABD'nin Bahreyn rejiminin Şii çoğunluğa uyguladığı sert tedbirleri eleştirmesi, Suriye krizi ile birlikte İran'ın bu ülkedeki etkinliğini artırması, tüm bölgede kartların yeniden dağıtılacağı bir senaryoyu gündeme getirmiştir. Nitekim Aralık 2015'te Suudi Arabistan öncülüğünde 34 devletin katılımıyla İslam Ordusu İttifakı kuruldu. Bu hamleyle birlikte Riyad yönetimi, İran karşısında yalnız olmadığının mesajını veriyordu.

Soğuk Savaş döneminde Sovyetler Birliği'nin sosyalist Arap ülkelerini desteklemesi, Suudi Arabistan ve İsrail politikalarına ters düşüyordu. Bundan dolayı bu iki ülke 1979'dan itibaren Mısır'ı da yanlarına alarak bölgedeki ABD savunma politikalarının en önemli ayaklarını oluşturdular. Ayrıca ABD ile Basra Körfezi'ndeki müttefiklerinin "silah doları ve petro-dolar" eksenindeki çıkar ortaklığı da bölgedeki politikaların şekillenmesinde çok önemli olmuştur. Suudi petro-dolarlarının büyük çaplı silah alımlarıyla ABD ekonomisine geri kazandırılması ve bu on milyarlarca doların ABD tarafından İsrail ve Mısır'a askerî yardım olarak verilmesi, bu ülkeler arasında stratejik bir ortaklık yaratmıştır. Bundan dolayı ABD'nin Suudi Arabistan politikasını değiştirmesi, tüm Ortadoğu politikalarına etki edecektir.

ABD ve Suudi Arabistan arasında bu gelişmeler yaşanırken Türkiye de konuyla ilgili görüşlerini dile getirmiştir. 2 Ekim günü Dubai merkezli *Rotana* adlı televizyona konuşan Cumhurbaşkanı Erdoğan, 11 Eylül Yasa Tasarısı'nın kabul edilmesinden üzüntü duyduğunu ifade ederek, bu büyük hatanın düzeltilmesi için Türkiye olarak Suudi Arabistan'ın yanında yer alacaklarını belirtmiştir. Nitekim bu açıklamalardan bir gün önce Suudi Arabistan Veliaht Prensi, Başbakan Birinci Yardımcısı ve İçişleri

Bakanı Muhammed bin Nayif bin Abdülaziz el-Suud Türkiye'ye resmî bir ziyaret düzenlemiş, ziyaret sırasında Prens Abdülaziz'e Cumhuriyet Nişanı verilmişti. Ziyarette, 15 Temmuz kanlı darbe girişimi ve Suriye başta olmak üzere bölgedeki problemler ele alınarak Türkiye ve Suudi Arabistan'ın iş birliğine devam edeceği mesajı verilmiştir.

Kasım 2016'da ABD'de gerçekleştirilecek başkanlık seçimlerinin ardından yönetime Donald Trump ya da Hillary Clinton'ın gelecek olması da ABD ile Suudi Arabistan arasındaki gergin süreci sonlandırabilecek gibi gözükmemektedir. Her iki başkan adayının da ABD'nin bu geleneksel müttefikine karşı bakış açısının olumsuz olduğu görülmektedir. Ancak bu durum Amerikan yönetiminin Suudi Arabistan ile ilişkilerini tamamen bir tarafa koyarak İran ile ittifak kuracağı anlamına da gelmemektedir. Önümüzdeki süreç, ABD'nin Ortadoğu politikalarında İran'a karşı Suudi Arabistan'ı destekleyen tutumunun yumuşadığını gösterebilecek gelişmeleri beraberinde getirebilir.

ABD'nin son dönemde Türkiye ve Suudi Arabistan gibi geleneksel müttefikleriyle ilişkilerinin gerginleşmesi, Ortadoğu'da yeni bir süreci başlatabilir. Başta Irak ve Suriye olmak üzere bölgesel sorunlar karşısında ortak politika belirleyen Türkiye ve Suudi Arabistan, son yıllarda geliştirdikleri bu askerî, ekonomik ve siyasi ilişkiyi daha da ileri taşıyabilme potansiyeline sahiptir. Ayrıca Suriye krizi ile birlikte Rusya'nın da Ortadoğu'da önemli bir aktör olarak belirmesi, önümüzdeki süreçte beklenmedik gelişmeleri gündeme getirebilir. Ancak Rusya'nın Tahran yönetimi ile yakın ilişkisi olması, Suudi Arabistan ile kurabileceği ilişkiyi sınırlandırmaktadır. Buna rağmen İran'ın ABD ile geliştireceği ilişkilerin boyutu, Rusya'nın da Riyad yönetimine vereceği desteği belirleyecektir.